

LA FACULTAT DE PSICOLOGIA DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

40 anys d'història pas a pas

ENRIC JANÉ CALLEJA

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

LA FACULTAT DE PSICOLOGIA
DE LA UNIVERSITAT
DE BARCELONA

LA FACULTAT DE PSICOLOGIA DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

40 anys d'història pas a pas

ENRIC JANÉ CALLEJA

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Edicions

A Ana Isabel Martínez González, llicenciada en aquesta facultat i psicòloga de vocació, que ens va deixar massa aviat, quan no tocava...

M'agradaria que aquest llibre de la història de la que va ser la teva Facultat fos un cert tribut al teu llegat com a psicòloga i com a ésser humà excepcional, i que a través de les seves pàgines es mantingui viva la teva memòria.

T'estimen i et recordarem sempre.

In memoriam.

Índex

<i>Pròleg</i>	II
1. Els inicis de la psicologia a Espanya i Catalunya	15
2. La creació de la llicenciatura	19
2.1. Entre l'edifici del carrer de les Egipcíaques i l'Edifici Històric. . .	21
2.2. L'etapa a la Facultat d'Empresarials (1971-1976)	29
2.3. L'etapa a les Torres	33
3. La constitució de la Facultat de Psicologia	37
3.1. L'etapa a l'edifici prefabricat de Pedralbes	40
4. Els degans	43
4.1. Jaume Arnau Gras	43
4.2. Antonio Caparrós Benedicto	47
4.3. Carme Triadó Tur	52
4.4. Josep Maria Tous Ral	73
4.5. Mari Carmen Giménez Segura	84
4.6. Montserrat Freixa Blanxart	88
4.7. Manel Viader Junyent	93
4.8. Josep Batista Trobalon	102
4.9. Antonio Solanas Pérez	106
<i>Epíleg</i>	125
<i>Agraïments</i>	127
<i>Bibliografia</i>	129
<i>Annex</i>	131

Pròleg

Sempre he estat de l'opinió que, quan una pilota et ve a parar als peus i tens la porteria buida al davant, has de xutar a gol sense vacillar. Després ja veurem si la pilota es recull al fons de la xarxa o si cal anar-la a buscar a la Diagonal... Ara, quan per fi he resolt donar per enllestida la tasca encomanada, raono que potser va ser per aquesta manera de pensar que, molt probablement —en realitat, podria dir que amb certesa—, em vaig precipitar quan, sobre la marxa i sense aturar-me a reflexionar-hi gens ni mica, vaig acceptar l'encàrrec del degà Antonio Solanas d'escriure aquesta primera part del recorregut de la Facultat de Psicologia de la Universitat de Barcelona, ja que llavors no em podia imaginar les dificultats que tindria per trobar documents escrits que avalessin els fets i em facilitessin el compromís que havia assumit.

D'altra banda, la veritat és que sempre he volgut escriure un llibre relacionat amb algun fet històric, però, evidentment, no vaig pensar mai que tractaria sobre la història de la nostra Facultat. Jo somiava que seria sobre la història de Roma, però ja se sap que el destí tot sovint fa el que li ve de gust i no precisament allò que cadascú pot desitjar en aquell moment...

Justament per això, em permetré una certa llicència i, a despit d'haver de deixar l'anhel d'escriure sobre la història de Roma per a una altra ocasió, faré servir en part les diferents èpoques del que anomenem Imperi romà per acotar els períodes pels quals ha recorregut l'esdevenir de la Facultat i així, d'aquesta manera, potser enganyaré una mica el subconscient i em sentiré més a prop del meu somni, encara que sigui com a historiador ocasional o de retruc.

Així doncs, per deixar-ho més clar, el fil conductor que seguiré discurrerà paral·lel a la història de l'Imperi romà, de manera que les seves

etapes més importants es reflecteixin també en diferents moments de la història de la Facultat, amb l'esperança que aquesta llicència narrativa faci la lectura una mica més entretinguda i agradable.

En aquesta línia, hauríem de començar pel període corresponent a la monarquia i els set reis de Roma per referir-nos als qui van decidir començar a recórrer el dur camí que qualsevol empresa es troba en els inicis i en què tant en la història de Roma com en la de la nostra estimada Facultat, aquests pioners, d'entrada, van haver de buscar un emplaçament adequat on establir-se, fundar una ciutat els primers i una escola els segons i, fins i tot, tal com uns van ordir el rapte de les sabines, els altres gairebé van haver de «raptar» també professors que poguessin fer les primeres classes amb prou garanties... No obstant això, aquests precursors de l'ensenyament de la psicologia a Barcelona ni eren reis ni tampoc van ser set, sinó que segurament van ser molts més, si bé la història escrita només ha conservat el nom d'alguns per haver participat significativament en un moment determinat.

Com sabem, després dels set reis de Roma (Ròmul, Numa Pompili, Tullus Hostili, Anc Marci, Luci Tarquini Prisc, Servi Tul·li i Luci Tarquini el Superb), es va esdevenir el llarg període de la república. El podríem fer coincidir amb l'etapa de consolidació d'aquell somni inicial que —a empentes i rodolons, fent petits avenços, amb canvis d'ubicació continus i, sens dubte, amb grans dificultats— va portar a l'autorització oficial de la llicenciatura en Psicologia i que, comunicada el setembre del 1968, es va publicar oficialment en el *Boletín Oficial del Estado* (BOE) del 5 d'octubre d'aquell mateix any. És la primera gran efemèride consolidada abans que comencés la història de la Facultat pròpiament dita.

Pel que fa al període transitori just des del moment en què es va autoritzar la llicenciatura en Psicologia, es pot adaptar al que va transcórrer des del final de la república fins al començament del denominat alt Imperi i que, amb alguna llicència, el podríem acotar amb el mandat de tres personatges: Luci Corneli Sullà, Gai Mari i Gai Juli Cèsar. Cal aclarir que, tot i que aquest període es podria anomenar dictadura, no

té res a veure amb el sentit pejoratiu que actualment hem donat a la paraula, ja que, a l'Imperi romà, el dictador era escollit pel Senat en temps de guerra i la persona que ocupava aquest càrrec, durant un espai de temps curt (sis mesos), podia fer el que volgués sense consultar-ho amb el Senat, per tal de protegir la república. No cal dir que es triava el més fort i preparat per al càrrec, i és en aquest sentit que vull comparar aquests dos períodes de l'Imperi romà amb els de la nostra Facultat, que, avanço, no va ser una facultat pròpiament dita fins al 1983. Així doncs, va ser en aquest moment en què homes com Joan Vilà Valentí —aleshores degà de la Facultat de Geografia i Història—, els doctors Miquel Siguan Soler i Jaume Arnau Gras —que seria el primer degà de la Facultat de Psicologia— o professors com Carles Ballús Pascual o Joaquim Torrens Ibern van començar aquest nou camí. Alguns d'ells l'havien estat cercant amb afany, amb iniciatives com ara l'Escola de Psicologia de la Universitat de Barcelona, impulsada també pel doctor Siguan, com a catedràtic de Psicologia de la UB.

A aquest període dels dictadors romans —que, com s'ha dit, va marcar el pas de la república a l'anomenat Imperi romà (que es va dividir en l'alt Imperi, fins al 305 dC, i el baix Imperi, des del 305 fins al 476 dC, data en què es fixa la caiguda definitiva de l'Imperi)—, li succeeix un encadenament d'emperadors: Tiberi, Calígula, Claudi, Neró, Galba, Otó, Vitelli, Vespasià, Tit, Domicià, Nerva, Trajà, Adrià, Antoní Pius, Marc Aureli... i així fins a prop de cent setanta, ja que no debades Roma va liderar bona part del món conegut en aquell moment durant prop de mig mil·lenni. En aquest punt, cal donar entrada a un dels escriptors més importants del període: ni més ni menys que Suetoni. Malgrat que se sap molt poc de la vida privada d'aquest autor i que no han arribat gaires obres seves fins avui, n'hi ha una de lectura obligatòria per a qui vulgui iniciar-se en el coneixement de la vida d'aquells primers emperadors romans. Em refereixo a *Vides dels dotze cèsars*, que comprèn la història dels dotze primers emperadors, des de Gai Juli Cèsar fins a Tit Flavi Domicià (12.7.100 aC – 18.9.96 dC).

En aquesta part de la història de la nostra Facultat, miraré d'encaixar els diferents períodes dels nostres primers degans, ja que, així com els cèsars van dirigir els primers passos de l'Imperi, també els degans han conduït la Facultat de Psicologia des que es va fundar fins a l'actualitat. El futur a partir d'aquest moment serà escrit, evidentment, per qui correspongui —i espero que no hagi d'abordar mai la caiguda de l'Imperi romà, ni tampoc ocupar-se del baix Imperi, que va acabar degenerant fins a provocar la seva caiguda final.

D'altra banda, per la meva formació tècnica sé del cert que un edifici no és només la construcció que veiem al nivell del carrer, sinó també el que hi ha sota rasant. Em refereixo als soterranis que es poden utilitzar com a magatzems i, tot sovint, com a aparcaments de vehicles i també a una altra part que ni tan sols es veu, però que és encara més important: els fonaments, que formen un tot amb el terreny i sobre els quals descansa realment l'estructura que finalment donarà lloc a l'edifici pròpiament dit. De la mateixa manera passa amb l'inici de molts projectes, ja que, si bé s'acostuma a marcar-lo amb una data determinada, en realitat cal buscar les bases que el van fer possible amb bastant anterioritat, i la major part de les vegades es tracta d'accions aïllades de persones avançades al seu temps que van saber veure les necessitats futures i, amb les seves accions, assentar els fonaments necessaris perquè, posteriorment, altres poguessin donar vida a la seva visió. En aquesta línia, abans de començar la història de la Facultat de Psicologia de la UB des que es va fundar l'any 1983 —data en què el BOE va publicar la transformació en facultat pròpiament dita de la que fins aleshores havia estat només la Secció de Psicologia de la Facultat de Filosofia i Ciències de l'Educació (més endavant, Facultat de Filosofia i Lletres)—, faré recular el relat uns anys, ja que, per mi, és en aquest moment quan es van establir els fonaments de la Facultat de Psicologia de la Universitat de Barcelona. Vegem, doncs, quins van ser aquests anys i què hi va succeir.

1. Els inicis de la psicologia a Espanya i Catalunya

Els inicis de la psicologia acadèmica a Catalunya i, més concretament, a Barcelona, els trobem a Madrid. Efectivament, a principis dels anys cinquanta del segle passat i després d'una desena d'anys treballant allà —alguns, com a professor de l'Escola Professional de Psicologia—, el doctor Siguan torna a Barcelona per impartir, com a catedràtic, una assignatura de psicologia general a la Secció de Filosofia i una altra a la Secció de Pedagogia de la Universitat de Barcelona.

Un parell d'anys més tard, aprofitant el vent a favor de la psicologia i, molt especialment, de la psicologia aplicada, el doctor Siguan va posar en marxa uns cursets sota la denominació de Cursos lliures de psicologia, que, com ja suggereix el seu nom, no tenien cap validesa oficial, però que en la ment del doctor Siguan, privilegiada i avançada al seu temps, varen començar a marcar el camí de la propera posada en marxa d'una escola per a postgraduats, similar a la que ja hi havia a Madrid sota el nom d'Escola de Madrid, i a la qual podien accedir estudiants procedents de qualsevol facultat per rebre durant un parell d'anys una formació que combinava teoria i pràctica. Són sorprenents i admirables tant la capacitat de convicció del doctor Siguan com la voluntat i l'entusiasme d'aquells primers alumnes desconeguts que van ser capaços de seguir la formació que preparaven professors també entusiastes, als quals difícilment es podia pagar. A més, com ja he indicat, els cursets no tenien cap mena de reconeixement oficial, i ni tan sols es lliurava un títol que donés validesa a la formació rebuda. Queda clar que tenien a favor seu que era l'única opció disponible i, per tant, era això o res.

En una entrevista que la professora i excel·lent escriptora Mariana Miras va fer al doctor Siguan el juny del 1986, publicada a l'*Anuario de*

Psicología del maig del 1987, el professor, amb el seu fi i característic sentit de l'humor, manifestava que en aquella època, si bé l'Administració del país no facilitava mitjans per fer res, tampoc no posava cap impediment per actuar lliurement. Jo hi afegiria que, avui dia, les coses no són tan diferents, almenys pel que fa a la primera part.

Un altre tipus de problemes el posa de manifest en la mateixa entrevista quan indica que afortunadament als inicis —recordem que ens trobem en els primers anys de la dècada dels seixanta del segle passat— no era difícil trobar professors de bona fe disposats a ajudar, no com en el moment de l'entrevista, en què el doctor Siguan manifesta literalment: «no como ahora que la gente tiene la obsesión de que en cuanto dan tres días de clase ya les tienes que dar un puesto de trabajo fijo». A casa nostra, actualment, no sembla que les coses tampoc hagin canviat gaire, encara que tinguin un format diferent.

Seguim amb la història. D'aquells primers brots, i en només dos o tres anys —el 1966—, va néixer l'Escola de Psicologia, segons el model madrileny, en què es va intentar crear una mínima especialització en psicologia escolar, industrial i clínica, i que només oferia dos cursos. Cal destacar que es va poder posar en marxa sense cap aportació dinerària oficial, tot i que, ara sí, es va aconseguir el reconeixement oficial del centre i que, en finalitzar els estudis, s'obtingués un diploma, també oficial, signat pel rector de la Universitat de Barcelona, malgrat que, en el fons, no significués gairebé res. Posteriorment, durant el curs 1972-1973, s'hi afegiria un tercer curs, que es va mantenir fins al 1975, moment en què l'Escola va tancar les portes per l'autorització que, uns anys enrere, havia rebut la Universitat de Barcelona per organitzar una llicenciatura en Psicologia.

Pel que fa a les instal·lacions, la situació no era tampoc fàcil. Si bé no hi havia gaires problemes per disposar d'espais per a la docència —la necessitat de poques aules era directament proporcional al fet que hi hagués pocs alumnes—, les classes es van haver d'impartir, primer, a la Facultat de Dret; posteriorment, a l'Escola d'Enginyers, i, finalment, a l'Escola del Professorat, al barri de Sants.

En aquells primers passos de l'ensenyament de la psicologia a Barcelona, malgrat la bona voluntat dels professors, de vegades la manca de docents va ser una de les qüestions més difícils de resoldre. Per exemple, per trobar un professor que impartís l'assignatura d'Estadística Aplicada a la Psicologia va caldre adreçar-se al Departament d'Estadística de la Facultat de Ciències, on es va poder contractar un bon docent, però, pel que sembla, estava molt orientat als problemes teòrics. Així, es va continuar la cerca a l'Escola d'Enginyers, on hi havia un catedràtic d'Estadística, el professor Torrens Ibern, que havia col·laborat amb l'Institut Psicotècnic abans de la guerra i era una autoritat en el camp de l'anàlisi factorial. Aquest professor no només es va fer càrrec de la classe d'estadística durant alguns anys, sinó que també va convèncer dos dels seus alumnes de l'Escola d'Enginyers perquè s'inscrivissin a l'Escola de Psicologia, on van continuar com a professors en acabar els dos anys acadèmics. A parer del doctor Siguan, aquesta situació posa de manifest com l'Escola de Psicologia va servir per orientar dedicacions a la matèria que van ser molt útils quan, posteriorment, es va crear la llicenciatura pròpiament dita. Des d'una altra perspectiva, l'autor d'aquesta història pot donar fe de la vinculació —en certa manera estranya— que tenen l'enginyeria i la psicologia.

Un altre problema destacable d'aquella època va ser el conflicte que va sorgir en la relació entre psicòlegs i psiquiatres, ja que a Barcelona la Facultat de Medicina ja tenia organitzat l'ensenyament de la psicologia clínica i, lògicament, no estava disposada a renunciar-hi. Aquesta qüestió es va resoldre mitjançant un acord segons el qual l'Escola de Psicologia s'ocuparia de la psicologia escolar i la psicologia del treball, mentre que la Facultat de Medicina s'ocuparia de la psicologia clínica, amb la condició que no acceptaria només metges com a alumnes i que també hi podrien accedir els alumnes que haguessin cursat el primer any a la nostra Escola. Aquest és, potser, el primer exemple de les negociacions que ha hagut de mantenir la Facultat en molts moments. En aquest cas, va poder arribar a un acord fins a cert punt favorable, però

altres vegades la renúncia habitual a l'enfrontament no només li ha impedit avançar, sinó que també l'ha obligada a assumir retrocessos importants en el seu camí.

Un altre punt de controvèrsia va ser el fet que s'allargués l'existència de l'Escola de Psicologia —que, recordem, atorgava el títol de Diplomant en Psicologia— fins a l'any 1976, a fi que tots els alumnes que hi estaven matriculats poguessin acabar els estudis. Això va fer que, durant un temps, coexistís amb l'especialitat de Psicologia dins de la llicenciatura en Filosofia, que havia començat uns anys abans. Per bé que aquesta decisió no era només lògica, sinó també ètica, no es va comprendre com corresponia, ja que hi va haver qui va considerar que calia tancar l'Escola en el moment en què es va fer oficial la llicenciatura, encara que això, lògicament, perjudiqués els alumnes.

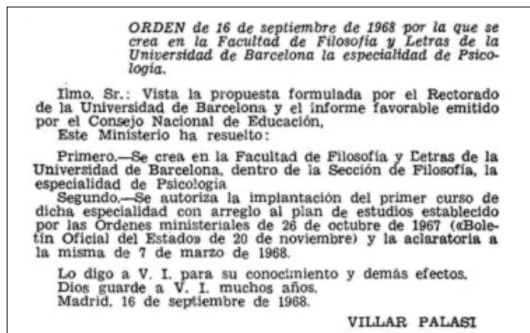
2. *La creació de la llicenciatura*

Per assolir les fites que ens proposem, cal perseverança i paciència. Afortunadament per a la Facultat, els seus impulsors tenien ambdues qualitats i, així, partint de la formalització de l'especialitat en Psicologia dins de la llicenciatura en Filosofia iniciada l'any 1968, i poc després que es creés el primer Departament de Psicologia, es va posar en marxa la llicenciatura en Psicologia de la Universitat de Barcelona.

Efectivament, avançat el mes setembre del 1968 va veure la llum l'ordre mitjançant la qual s'autoritzava la creació de la llicenciatura (que es va publicar al BOE del 5 d'octubre del mateix any), quan la matriculació de l'alumnat ja estava molt avançada. Tot i així, el degà de la Facultat de Filosofia i Lletres, Joan Vilà Valentí, va decidir obrir la matrícula per a qui volgués cursar Psicologia, amb l'esperança que hi hagués pocs matriculats i pogués començar un primer curs, que s'aniria preparant sobre la marxa.

El curs 1968-1969, doncs, va ser significativament important, ja que va representar el reconeixement oficial dels estudis de l'especialitat de Psicologia a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona. Això li va atorgar *de facto* el rang universitari, i es va assumir sota la direcció del doctor Siguan la docència de la nova llicenciatura.

No obstant això, i malgrat que la somiada autorització no es concedís per a una facultat de psicologia independent —diguem-ho clar—, va ser transcendental que, després de molts anys d'avançar pel desert, hi hagués finalment una llicenciatura que representava l'inici d'una etapa crucial, tot i la tasca sens dubte ímproba que comportava de planificació, creació de contingut i organització, i que significava també l'inici d'un camí pel qual podíem iniciar la nostra marxa. I ja sabem, com va dir el poeta, que es fa camí caminant.

Original de l'Ordre del Ministeri d'Educació en què s'informa de la creació de l'especialitat de Psicologia a la Facultat de Filosofia i Lletres, dins de la Secció de Filosofia.

Sorprenentment, l'interès per fer la carrera va ser tan gran que molts estudiants que ja havien cursat els dos anys comuns es van matricular a la nova especialitat, i alguns que inclús s'havien matriculat en altres estudis es van canviar a Psicologia. Així, un cop va acabar el període de matrícula, la nova especialitat de Psicologia tenia més alumnes que cap altra.

El qui escriu aquestes línies es pregunta què hi devia fer Psicologia en una facultat de Filosofia i Lletres i, més concretament, a la Secció de Filosofia, si no era perquè la situació s'havia de prendre amb molta filosofia, ja que els qui volien accedir a tenir coneixements de psicologia abans havien d'aprendre grec, llatí, poesia hispanoamericana i literatura espanyola medieval, o embafar-se de Garcilaso, entre moltes altres matèries pròpies de les carreres de lletres, durant dos llargs anys i abans que se'ls oferís una sola classe de psicologia. Ho confirmen un dels primers pioners, Salvador Badia Capdevila, amb qui em vaig entrevistar, i la doctora Maria Teresa Anguera, que també va ser alumna de la mateixa promoció i, més tard, va exercir de professora, secretària acadèmica durant els primers anys de la Facultat, cap d'estudis de la Facultat i vicedegana de la Universitat de Barcelona, a part de molts altres càrrecs que va ocupar al llarg de la seva dilatada carrera acadèmica.